ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ОПШТИНЕ СТАРА ПАЗОВА

Проблем обезбеђивања струје и воде у домаћинствима материјално угрожених породица и појединаца у општини Стара Пазова

- анализа проблема, подршке и могућих праваца деловања

Аутор: Тамара Ђорђевић

Август 2015. године

Истраживање се бави проблемом материјално угрожених појединаца/породица у општини Стара Пазова да обезбеде снабдевање домаћинстава струјом и водом. Циљевима анализе тежи се стицању сазнања о изражености проблема и карактеристикама угрожених грађана, квантитету и ефективности подршке и могућим правцима за друштвену акцију у смеру креирања пожељних услова за превенцију и/или превазилажење проблема. Сазнања су стечена коришћењем пригодних квантитативних и квалитативних истраживачких метода. Резултати анализе евиденције и документације показали су да је становницима општине плаћање режијских трошкова све израженији проблем, при чему тешкоће у значајној мери испољавају грађани који нису у систему (материјалне) друштвене подршке. Субвенције у плаћању струје и воде у недовољном обиму користе породице и појединци који примају новчану социјалну помоћ. Приказани резултати интервјуа са репрезентативним представницима осетљивих група грађана (корисник социјалне помоћи, особа са инвалидитетом, пензионер са ниским примањима) на аутентичан начин сведоче о испитиваним животним тешкоћама и потреби за подршком. Као предлог мера препоручује се рад на интензивнијем информисању и посредовању у остваривању права, утврђивању и превазилажењу препрека за коришћење и ревидирању правних основа олакшица.

С А Д Р Ж А Ј *страна*

1. УВОД 3
2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА 4
3. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА 4
4. ПРЕТПОСТАВКЕ ИСТРАЖИВАЊА 4
5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА 4
6. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈЕ 5
6.1 Права и олакшице за материјално угрожене потрошаче које се остварују посредством Центра за социјални рад 5
6.1.1 Једнократна новчана подршка грађанима у потреби 6
6.1.1.1 Тренутне помоћи као показатељ израженості социјалних проблема 7
6.1.1.2 Плаћање режија као животни проблем 8
6.1.1.3 Социјално-економске карактеристике корисника подршке 10
6.1.2 „Енергетски заштићени купци" електричне енергије 17
6.1.3 Субвенције у плаћању комуналија за најсиромашније потрошаче 20
6.2 Група у ризику – корисници новчане помоћи 21
7. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ДУБИНСКИХ ИНТЕРВЈУА 21
7.1 Приказ случаја бр. 1: *„Да, то је мој проблем" – материјално угрожени грађанин без струје у домаћинству* 22
7.2 Приказ случаја бр. 2: *„Без струје се не може" – у дому особе са инвалидитетом* 23
7.3 Приказ случаја бр. 3: *„Струја и лекови су највећи трошкови" за пензионера са ниским примањима* 24
8. ПРЕДЛОЗИ МЕРА ЗА ОРГАНИЗОВАНО ДРУШТВЕНО ДЕЛОВАЊЕ 25
9. ЗАКЉУЧАК 26
ЛИТЕРАТУРА 27
ПРИЛОГ - Упитник за дубински интервју коришћен у студији случаја 27

1. УВОД

Центар за социјални рад општине Стара Пазова као локална установа социјалне заштите „одлучује о остваривању права корисника утврђених Законом о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, бр. 24/11) и о коришћењу услуга социјалне заштите које обезбеђује Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе и врши друге послове утврђене законом и прописима донетим на основу закона“[1].

Општина Стара Пазова са укупно 65794 становника[2] настањених у 9 насеља градског (Стара Пазова, Нова Пазова), сеоског (Стари Бановци, Војка, Голубинци, Белегиш, Сурдук, Крњешевци) и мешовитог типа (Нови Бановци са насељем Бановци Дунав) представља географски оквир у којем се одвија делатност старопазовачког Центра. У систему социјалне заштите у 2014. години налазило се укупно 4353 грађана општине (приближно 7% укупног броја становника – 65794) са различитим потребама и проблемима.

Материјално угрожена лица представљају значајну корисничку групу Центра за социјални рад, што потврђује податак о њиховом броју на евиденцији у протеклој години – пренети, реактивирани и нови корисници – који је износио 2123 лица (3,2% становника општине). У укупном броју корисника на активној евиденцији Центра у току 2014. године (4353 лица) материјално угрожени појединци који користе различита права, мере и услуге учествују са уделом од чак 49%. Корисничка група лица који живе у неповољним материјалним условима, у складу са испуњеношћу прописаних услова, у Центру за социјални рад остварује различита права и олакшице које обезбеђује Република односно локална самоуправа и локалне установе и организације, које обухватају новчану социјалну помоћ, једнократну новчану помоћ, помоћ у натури, субвенције у плаћању електричне енергије и комуналних услуга, бесплатан оброк у Народној кухињи, бесплатан превоз ученика који се налазе на редовном школовању ван места пребивалишта, новогодишње пакетиће и џепарце за децу.

У протеклом једногодишњем периоду уочен је пораст броја корисника материјалних давања, при чему је специфичан вид проблема и потреба грађана општине својом размерама скренуо пажњу представника институције и навео на промишљања о потреби за израдом анализе којом ће се детаљније проучити и шире представити. Наиме, у пракси се показало да појединци/породице у локалној средини имају тешкоће у погледу плаћања трошкова електроенергетског снабдевања и комуналних услуга, услед чега у повећаном обиму изражавају потребу за друштвеном подршком. На посредан начин стечен увид о необезбеђености елементарних услова за становање у одређеном броју домаћинстава без струје и воде који се остварује са позиције установе представља подстицај и полазну основу за испитивање показатеља о изражености проблема и учинцима подршке која се обезбеђује грађанима погођеним специфичним обликом сиромаштва. При томе је потребно узети у обзир показатеље релевантних локалних институција који могу допринети проширивању знања о проблему. Прикупљањем и обједињавањем одговарајућих података, њиховом анализом и интерпретацијом ствара се теоријска грађа која пружа основ за осмишљавање и планирање развоја мера подршке финансијски угроженом становништву у нашој и другим срединама, чиме се остварује практична сврха као примарна тежња овог рада.

Истраживање спроводи Центар за социјални рад општине Стара Пазова у оквиру устаљене праксе истраживачко-аналитичке делатности као значајне области рада која је за више од три деценије његовог постојања (од 1982. године) пружила драгоцени допринос утврђивању праваца развоја и самом развоју потребних садржаја социјалне заштите у локалној заједници.

---

[1] Закон о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, број 24/11), чл. 119, став 1

[2] Подаци преузети са сајта РЗС – www.stat.gov.rs

2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање се бави проблемом материјално угрожених породица/појединаца у општини Стара Пазова који се манифестује у виду тешкоћа да самостално обезбеде стабилно снабдевање домаћинстава функционално неопходним количинама електричне енергије и воде.

Истраживачка питања од којих се полази у анализи су:

- *колики проблем становницима општине представља издвајање средстава за плаћање струје и комуналија?;*
- *која су социо-економска обележја породица/појединаца са наведеним тешкоћама?;*
- *колико је наменских помоћи реализовано посредством Центра за социјални рад?;*
- *да ли је број домаћинстава у потреби шири од корисника обухваћених социјално-заштитним системом?;*
- *у којој мери материјално угрожени потрошачи остварују попусте у плаћању струје и воде?;*
- *какви су учинци постојећих облика подршке на стабилност снабдевања?;*
- *колико је корисника новчане социјалне помоћи актуелно без струје у домаћинству?;*
- *које мере би могле допринети стварању услова за одрживије снабдевање домаћинстава струјом и водом?*

3. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљеви истраживања су:

1) стећи сазнања о изражености проблема и карактеристикама угрожених појединаца/породица;
2) утврдити обим, обухват и ефекте подршке коју посредством Центра за социјални рад и других надлежних установа остварују материјално угрожени грађани/потрошачи у општини;
3) предложити теоријска и практична решења која могу допринети стварању услова за превенцију, ублажавање и/или отклањање проблема.

Реализацијом истраживања постиже се и специфичан циљ које се огледа у унапређивању истраживачко-аналитичке праксе у социјалној заштити у локалним и ширим оквирима.

4. ПРЕТПОСТАВКЕ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање полази од следећих логички и искуствено заснованих хипотеза:

Х1: Показатељи о реализованој новчаној подршци указују на повећање тешкоћа грађана да измирују обавезе за утрошену струју и воду у домаћинству;

Х2: Поред корисника различитих облика материјалне/нематеријалне помоћи, проблемом су погођене и породице и индивидуе које се не налазе у систему социјалне заштите, односно које у њему нису евидентиране као материјално угрожене;

Х3: Материјално угрожени појединци/породице у недовољној мери користе олакшице у плаћању струје и комуналних услуга.

5. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

У поступку истраживања користе се следећи квалитативни и квантитативни методи:

- **анализа садржаја** документације и **десктоп анализа** података која укључује ***компаративни приказ*** – методи се користе за анализу 1/*прописа* у области

социјалне заштите, енергетике и комуналних делатности на републичком и локалном нивоу, 2/*евиденције и документације* Центра за социјални рад, 3/достављених *статистичких података* из евиденције ЕД „Рума“, 4/*званичних података доступних на интернет презентацијама* релевантних установа 5/објављених *истраживања*, 6/*службених листова*, 7/*новинских чланака* и других доступних текстова који су у вези са темом истраживања. Квантитативни подаци упоредно се приказују и анализирају у одговарајућим вишегодишњим/годишњим/месечним оквирима, са настојањем да се утврде смерови кретања (раст/смањење) испитиваних појава и процеса у времену.

- **метод случаја** обухвата употребу **дубинског полуструктурисаног интервјуа** који је, према унапред припремљеној основи за разговор, обављен са репрезентативним представницима појединих осетљивих група грађана који се налазе на евиденцији Центра за социјални рад као корисници различитих облика подршке. Употребом намерног, експертског избора карактеристичних случајева материјално угрожених породица/појединаца који припадају наведеним групама, метод има функцију да прикупи аутентичне податке „са терена“ којима ће побољшати увид у квалитативне аспекте социјалног проблема. Разговор је вођен у складу са темама класификованим у следеће целине: 1/породична структура 2/здравствено стање 3/стамбена обезбеђеност и опремљеност домаћинства 4/материјална обезбеђеност и потрошња 5/проблеми и потребе 6/информисаност и коришћење подршке 7/препоруке и коментари. Упитник који је коришћен приликом разговора обухватао је 18 питања отвореног, затвореног и мешовитог типа.[3]

6. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

6.1 Права и олакшице за материјално угрожене потрошаче које се остварују посредством Центра за социјални рад

Материјално угрожени појединци и породице као енергетски потрошачи и корисници комуналних услуга посредством установе социјалне заштите могу да остваре одговарајућа права и субвенције.

У складу са општим циљем социјалне заштите који се односи на достизање, односно одржавање минималне материјалне сигурности и независности појединца и породице у задовољавању животних потреба[4], Центар обавља улогу у пружању различитих видова материјалне подршке грађанима, у зависности од специфичности потреба чијим су незадовољавањем егзистенцијално угрожени. У циљу ублажавања односно решавања проблема у плаћању трошкова електроенергетске потрошње и комуналних услуга као посебног облика животне тешкоће, материјално угрожена лица и породице на територији општине у Центру за социјални рад могу да остваре право на једнократну новчану помоћ (у даљем тексту: ЈНП) у плаћању режијских трошкова (комуналија).

Поред наведеног, Центар за социјални рад општине Стара Пазова посредује у остваривању права на попусте у плаћању струје и воде за кориснике који се налазе у систему социјалне заштите, односно друге групе грађана у ризику. Попуст у плаћању струје обезбеђује се стицањем статуса енергетски заштићеног купца електричне енергије, а попуст

[3] Питања број 1,6,7 и 10 из Упитника за дубински интервју коришћеног у студији случаја који је приказан у прилогу документа у потпуности или у прилагођеном облику преузета су из упитника коришћеног у истраживању „Стари у селу – руралносоциолошко истраживање у селима Средњег Баната“ аутора Миладиновић М.

[4] Закон о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, број 24/11), чл. 3, став 1

у плаћању комуналних услуга (вода и канализација) као специфично локално право остварује се увођењем домаћинства у евиденцију ЈКП „Водовод и канализација“ Стара Пазова као материјално угроженог потошача.

У даљем тексту, кроз приказ поменутих облика подршке и правних оквира истих, анализирани су квантитативни показатељи о проблему, реализованој помоћи и њеним корисницима.

6.1.1 Једнократна новчана подршка грађанима у потреби

Једнократна новчана помоћ (скраћено: ЈНП) представља облик тренутне финансијске подршке намењене материјално угроженим грађанима општине који испуњавају критеријуме и услове утврђене прописима на републичком и локалном нивоу.

Једнократна помоћ – новчана или у натури, у складу са одредбама Закона о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, број 24/11), обезбеђује се лицу које се изненада или тренутно нађе у стању социјалне потребе, односно особама које се упућују на домски или породични смештај ради задовољавања нужних потреба и представља специфично право о чијем се обезбеђивању старају јединице локалне самоуправе. Ближи услови, начин остваривања и висина новчаних помоћи које се опредељују појединцима и породицама на територији општине прописани су Одлуком о социјалној заштити Скупштине општине Стара Пазова („Сл. лист Срема“, бр. 7/09, 8/12). Према Одлуци, „право на једнократну новчану помоћ обезбеђује се појединцу односно његовој породици када се нађе у ситуацији да није у стању да обезбеди егзистенцијалне потребе“[5] (сигурност/безбедност живота, исхрана, одевање, становање, заштита здравља и образовање). Средства за наведени облик подршке обезбеђују се у буџету Општине, а исплаћују се грађанима у потреби једном или више пута у току године, у висини утврђеној од стране стручних радника Центра за социјални рад, у складу са процењеном животном ситуацијом.

Намене ЈНП могу бити различите и, поред помоћи у плаћању режијских трошкова, обухватају накнаду за погребне трошкове, трошкове набавке уџбеника за децу на породичном смештају, трошкове лечења, набавку хране, набавку огрева, набавку одеће и обуће, плаћање станарине, регулисање личне документације, превоз/путовање, набавку школског прибора, трошкова екскурзије или матуре, џепарац, бесплатан превоз до школе, обезбеђивање одеће, обуће и путних трошкова при смештају и друге намене које се односе на задовољавање егзистенцијалних потреба.

У интервалу од 2010. до 2014. године из буџета локалне самоуправе издвојена су средства за 6.248 једнократних помоћи у укупном новчаном износу од 25.980.431,00 динара. Посматрано на годишњем нивоу, број ЈНП кретао се у оквирима 922-1548, док је њихов износ обухватао суме од 3.994.544,40 дин. до 6.138.029,82 дин.[6] Удео појединаца и породица који су остварили право на тренутну новчану помоћ у укупном броју корисника Центра износио је 14-21%, а овим обликом подршке обухваћено је 695-874 корисника.[7]

---

[5] Одлука о социјалној заштити („Сл. лист Срема“, бр. 7/09, 8/12), члан 4, став 1

[6] Број и износ једнократних помоћи у претходним годинама износи: 2010. – 1.436 ЈНП/5.363.169,01 дин., 2011. – 948 ЈНП/3.994.544,40 дин., 2012. – 922 ЈНП/4.455.245,86 дин., 2013. – 1.394 ЈНП/6.029.442,42 дин., 2014. – 1548 ЈНП/6.138.029,82 дин.

[7] Удео корисника ЈНП у укупном броју корисника Центра за социјални рад у претходним годинама износи: 2010. – 20% (број корисника ЦСР – 4048, број корисника ЈНП – 824), 2011. – 16% (број корисника ЦСР – 4210, број корисника ЈНП – 695), 2012. – 14% (број корисника ЦСР – 4895, број корисника ЈНП – 706), 2013. – 21% (број корисника ЦСР – 4006, број корисника ЈНП – 862), 2014. – 20% (број корисника ЦСР – 4353, број корисника ЈНП – 874).

6.1.1.1 Тренутне помоћи као показатељ изражености социјалних проблема

Подаци о броју и износима једнократних новчаних давања за различите намене могу се схватити као показатељи изражености тешкоћа грађана да задовољавају различите потребе и проблеме, на тај начин што израженије тешкоће подразумевају учесталију/обимнију подршку у превазилажењу. Са тог аспекта истраживање приступа анализи показатеља о наменама тренутних помоћи у претходном петогодишњем раздобљу, на основу које је утврђена ранг листа потреба и проблема корисника.

Резултати анализе су показали да је грађанима општине који су користили испитивано право у претходном петогодишњем интервалу највећи проблем представљало *плаћање трошкова у вези лечења* – 2.888 ЈНП и *набавка хране* - 1286 ЈНП, а за ове намене из општинског буџета издвојено је укупно 15.079.889,2 динара (лечење – 10.226.605,00 дин., храна – 4.853.284,2 дин.). Нешто мањи износ помоћи опредељен је за погребне трошкове – 2.580.781,00 дин. (149 ЈНП), џепарац – 1.757.446,00 дин. (240 ЈНП), регулисање личне документације – 1.295.820,00 дин. (426 ЈНП), набавку одеће и обуће – 1.272.180,00 дин. (285 ЈНП), *плаћање режијских трошкова* – 935.000,00 дин. (221 ЈНП), превоз/путовање – 835.620,00 дин. (291 ЈНП), плаћање станарине – 671.115,00 дин. (128 ЈНП) и набавку огрева – 379.500,00 дин. (77 ЈНП), док је најмања количина средстава била потребна за задовољавање потреба корисника приликом смештаја – 87.800,00 дин. (17 ЈНП), набавку уџбеника – 22.000,00 дин. (4 ЈНП) и превоз до школе – 5.000,00 дин. (1 ЈНП). За неке друге намене утрошено је 137.000,00 дин. (34 ЈНП).

Број и износ ЈНП према намени у периоду од 2010. до 2014. године приказани су у Графиконима 1 и 2.

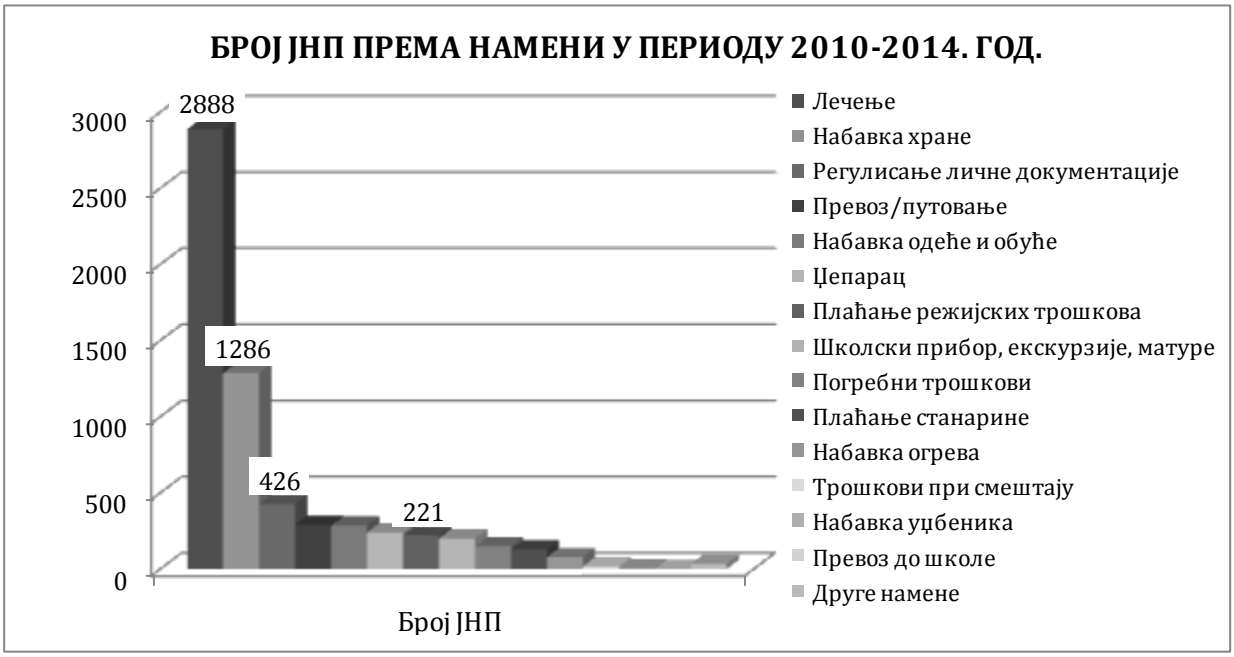

Графикон 1 – Број ЈНП према намени у периоду 2010-2014. године

Графикон 2 – Износ ЈНП према намени у периоду 2010-2014. године

Узимајући у обзир чињеницу да потребе за здравственом заштитом (набавка неопходних лекова, одлазак на лечење, трошкови лечења) и исхраном могу бити сматране егзистенцијалним потребама највишег ранга чијем задовољавању је допринело чак 67% тренутних помоћи грађанима у протеклих пет година са уделом од 58% у њиховом укупном износу, могу се уочити релативно ниски потенцијали Центра за социјални рад да средства у значајнијем обиму опредељује за задовољавање других разноврсних потреба и проблема корисника. Плаћање режијских трошкова на приказаним ранг листама у односу на друге животне проблеме и најнужније потребе заузима седмо место према интензитету тешкоћа у решавању/задовољавању, а детаљнијом анализом наведене намене рад ће се бавити у наредном тексту.

6.1.1.2 Плаћање режија као животни проблем

Израженост проблема у плаћању месечних обавеза за струју и комуналије логиком „већи проблем – већа подршка“ утврђена је анализом релевантних статистичких показатеља. У ту сврху најпре је анализиран удео тренутних помоћи у плаћању режија у укупном броју једнократних давања на годишњем нивоу у периоду од 2010. до 2014. године и на месечном нивоу у првој половини 2015. године, чији су бројчани показатељи приказани у Табелама 1 и 2. Резултати анализе показују да је у претходном петогодишњем раздобљу учешће помоћи у плаћању режија у укупном броју и новчаној суми тренутних давања износило приближно 3,5%. Наведене вредности у првој половини 2015. године (јануар-јун) значајно повећавају размере, што потврђује податак да је у наведеном периоду помоћ у плаћању комуналија чинила 10,47% укупних једнократних новчаних давања, док су њени износи у укупним учествовали са уделом од чак 21,22%.

Година	ЈНП		ЈНП у плаћању режија		Удео ЈНП у плаћању режија у укупном броју ЈНП	ЈНП		ЈНП у плаћању режија		Удео ЈНП у плаћању режија у укупном износу ЈНП
	Број	Индекс крет.	Број	Индекс крет.		Износ (дин.)	Индекс крет.	Износ (дин.)	Индекс крет.	
2010.	1.436	-	28	-	***1,95%***	5.363.169,01	-	129.000,00	-	***2,40%***
2011.	948	*66*	25	*89*	***2,64%***	3.994.544,40	*74*	96.000,00	*74*	***2,40%***
2012.	922	*97*	26	*104*	***2,82%***	4.455.245,86	*111*	115.000,00	*120*	***2,58%***
2013.	1.394	*151*	71	*273*	***5,09%***	6.029.442,42	*135*	304.000,00	*264*	***5,04%***
2014.	1.548	*111*	71	*100*	***4,59%***	6.138.029,82	*102*	291.000,00	*96*	***4,74%***
∑	**6.248**	**-**	**221**	**-**	***3,54%***	**25.980.432,00**	**-**	**935.000,00**	**-**	***3,60%***

Табела 1 - ЈНП и ЈНП у плаћању режијских трошкова у периоду 2010-2014. год. – број, износ, удео и индекси кретања

Месец (2015. год.)	ЈНП		ЈНП у плаћању режија		Удео ЈНП у плаћању режија у укупном броју ЈНП	ЈНП		ЈНП у плаћању режија		Удео ЈНП у плаћању режија у укупном износу ЈНП
	Број	Индекс крет.	Број	Индекс крет.		Износ (дин.)	Индекс крет.	Износ (дин.)	Индекс крет.	
Јануар	180	-	11	-	***6,11%***	718.355,28	-	94.500,00	-	***13,15%***
Фебруар	274	*152*	35	*318*	***12,77%***	1.597.318,88	*222*	376.834,88	*399*	***23,59%***
Март	159	*58*	19	*54*	***11,95%***	866.550,70	*54*	226.000,00	*60*	***26,08%***
Април	154	*97*	18	*95*	***11,69%***	1.088.819,10	*126*	205.066,00	*91*	***18,83%***
Мај	155	*101*	14	*78*	***9,03%***	772.000,00	*71*	148.000,00	*72*	***19,17%***
Јун	157	*101*	16	*114*	***10,19%***	918.810,91	*119*	215.000,00	*145*	***23,40%***
∑	**1.079**	**-**	**113**	**-**	***10,47%***	**5.961.854,9**	**-**	**1.265.400,9**	**-**	***21,22%***

Табела 2 – ЈНП и ЈНП у плаћању режијских трошкова у периоду јануар-јун 2015. год. – број, износ, удео и индекси кретања

На основу података приказаних у Табели 1 уочава се да је у претходном петогодишњем периоду (2010-2014) у Центру за социјални рад реализовано укупно 221 решење о једнократним помоћима појединцима и породицама у плаћању режијских трошкова у укупном износу од 935.000,00 динара. Трендови кретања бројчаних показатеља о испитиваном праву на годишњем нивоу показују знатан пораст броја реализованих помоћи (индекс 273 – увећање 273%) и новчаних износа истих (индекс 264 – увећање 264%) у 2013. години, када су се суме у односу на претходну (2012.) годину више него удвостручиле. У 2014. години забележен је континуитет у повишеним издвајањима који се незнатно разликују у односу на 2013. годину. Посебну пажњу скреће податак да је само у првој половини 2015. године у анализираном шестомесечном периоду (јануар-јун) (Табела 2) број једнократних помоћи за наведену намену износио 113, а да је збир њихових износа – 1.265.400,9 премашио давања у протеклом петогодишњем периоду за чак 35%.

Просечан износ једнократних помоћи у плаћању режијских трошкова у периоду од 2010. до 2014. године био је 4.230,8 дин., док је у првој половини 2015. године (јануар-јун) досегао знатно веће (више него двоструке!) размере просеком од 11.198,2 дин., што представља важан показатељ који сведочи у прилог знатног повећања обима подршке у 2015. години.

На основу података о носиоцима решења о ЈНП за испитивану намену може се уочити да је у периоду од 2010. до 2014. године овим видом помоћи било обухваћено укупно 181 појединаца/породица у општини. Од наведених корисника 28 лица (15%) је два или више (три, четири, пет или чак шест) пута остварило право на подршку у посматраном периоду. На шестомесечном нивоу у 2015. години када је средства користило 104 породица и индивидуа, проценат понављања носилаца у статистици ЈНП решења износи 9% (9 носилаца), што потврђује да је и у краћем временском периоду појединцима и породицама потребан већи број тренутних помоћи како би обезбедили основне услове становања.

Подаци о носиоцима решења о ЈНП у периоду од 2010. до 2014. године и у првој половини 2015. године приказани су у Табелама 3 и 4.

НОСИОЦИ РЕШЕЊА О ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА (2010-2014.)	*Носиоци*		*Износ*
	Број	*%*	
Једно решење	153	84,5	676.000,00
Два решења	22	12	170.000,00
Три решења	3	2	39.000,00
Четири решења	1	0,5	13.000,00
Пет решења	1	0,5	19.000,00
Шест и више решења	1	0,5	18.000,00
УКУПНО	*181*	*100*	*935.000,00*

Табела 3 – Носиоци решења о ЈНП у плаћању режија у периоду 2010-2014. године

НОСИОЦИ РЕШЕЊА О ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА (01.01.2015. – 30.06.2015.)	*Носиоци*		*Износ*
	Број	*%*	
Једно решење	95	91	1.116.519
Два решења	9	9	148.881,88
Три и више решења	0	0	0
УКУПНО	*104*	*100*	*1.265.400,9*

Табела 4 – Носиоци решења о ЈНП у плаћању режија у периоду јануар-јун 2015. године

Узимајући у обзир трендове повећања обима (удела, броја и износа) наменских новчаних давања, може се закључити да је становницима општине плаћање режија све израженији животни проблем. За ову намену из општинског буџета издвајају се значајне суме средстава, а проблеми грађана се тренутно задовољавају али суштински не решавају, при чему је, у складу са уоченим кретањима, у наредном периоду могуће очекивати повећање зависности од друштвене помоћи у превазилажењу испитиваних тешкоћа.

6.1.1.3 Социјално-економске карактеристике корисника подршке

У циљу бољег упознавања релативно хетерогене групе грађана који користе помоћ у плаћању струје и комуналија за коју се може претпоставити да на репрезентативан начин представља популацију погођену проблемом истраживања, у даљем тексту су анализирана нека од њихових социо-економских обележја које се односе на пол, старост, инвалидитет,

број чланова домаћинства, место становања, тип насеља, статус на евиденцији ЦСР, доминантне проблеме/потребе и коришћење релевантних облика материјалне (друштвене) подршке.

Анализа родних и узрасних обележја показује да су носиоци испитиваног права првенствено одрасла лица са мањим уделом старијих и незнатним уделом деце и младих, међу којима доминирају особе женског пола. Структура ЈНП у плаћању режијских трошкова према полу и старости корисника у периоду 2010-2014. године и у првој половини 2015. године представљена је у Табелама 5 и 6.

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА ПОЛУ И СТАРОСТИ КОРИСНИКА (2010-2014.)	*2010.*		*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		∑ *(М)*	∑ *(Ж)*	∑ *(М+Ж)*
	М	Ж	*М*	*Ж*	*М*	*Ж*	*М*	*Ж*	*М*	*Ж*			
Деца (0-17 год.)	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1	*2*	*3*	*5*
Млади (18-26 год.)	0	1	1	0	2	1	1	1	1	1	*5*	*4*	*9*
Одрасли (27-64 год.)	7	16	5	13	5	14	29	29	22	35	*68*	*107*	*175*
Старији (65 и више год.)	1	2	1	4	2	2	2	8	5	5	*11*	*21*	*32*
УКУПНО	*8*	*20*	*8*	*17*	*9*	*17*	*32*	*39*	*29*	*42*	*86*	*135*	*221*

Табела 5 – ЈНП у плаћању режија према полу и старости корисника у периоду 2010-2014. године

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА ПОЛУ И СТАРОСТИ КОРИСНИКА (01.01.2015. – 30.01.2015.)	*Јануар – јун 2015.*		
	М	*Ж*	*УКУПНО*
Деца (0-17 год.)	0	0	*0*
Млади (18-26 год.)	2	3	*5*
Одрасли (27-64 год.)	35	55	*90*
Старији (65 и више год.)	8	10	*18*
УКУПНО	*45*	*68*	*113*

Табела 6 – ЈНП у плаћању режија према полу и старости корисника у првој половини 2015. године

Као оквир за анализу једнократних помоћи у плаћању трошкова режија према инвалидитету корисника, у истраживању се користе доступни подаци о коришћењу права на додатак и увећан додатак за помоћ и негу другог лица по основу Закона о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, бр. 24/2011). У складу са прописима о заштити података о личности[8], анализом нису обухваћене особе са инвалидитетом које право на додатак остварују према Закону о пензијском и инвалидском осигурању („Сл. гласник РС“, бр. 34/2003, 64/2004 – одлука УСРС, 84/2004 – др. закон, 85/2005, 101/2005 – др. закон, 63/2006 – одлука УСРС, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 108/2013 и 75/2014). Резултати су показали да особе са инвалидитетом у незнатној мери користе испитивани облик подршке. У периоду од 2010. до 2014. године 11 тренутних помоћи у плаћању струје и комуналија (5% њиховог укупног броја) опредељено је особама са инвалидитетом евидентираним у систему социјалне заштите, од којих су 7 остварили корисници додатка, а 4 корисници увећаног додатка за помоћ и негу другог лица. У 2015. години, у периоду јануар-јун, свега једна једнократна помоћ у плаћању трошкова режија алоцирана је лицу које остварују право на додатак по основу инвалидитета у сфери социјалне заштите.

Највећи број ЈНП у плаћању режијских трошкова издвојен је корисницима који живе у самачком (једночланом) домаћинству, што је податак који се уочава како у протеклом петогодишњем периоду, тако и у шестомесечном периоду у 2015. години. У периоду од 2010.

[8] Закон о заштити података о личности, “Сл. гласник РС“, бр. 97/08, 104/2009 - др. закон и 68/2012 - Одлука УС и 107/2012

до 2014. године структура испитиваног облика подршке према броју чланова домаћинства носилаца је следећа: самачко – 84 лица (38%), двочлано – 51 лице (23%), трочлано – 41 лице (18%), четворочлано – 28 лица (13%), домаћинство са 5 или више чланова – 17 лица (8%). У првој половини 2015. године ранг се нешто разликује у односу на петогодишњи просек, првенствено по већем броју и уделу тренутних помоћи додељених домаћинствима са 5 или више чланова у структури ЈНП – 21 (19%).

Приказ структуре ЈНП у плаћању режија према броју чланова домаћинстава корисника у периоду 2010-2014 и у првој половини 2015. године дат је у Табелама 7 и 8.

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА БРОЈУ ЧЛАНОВА ДОМАЋИНСТВА КОРИСНИКА (2010-2014.)	*2010.*		*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Самачко	6	21,5	5	20	9	35	23	33	41	58	84	38
Двочлано	6	21,5	7	28	7	27	18	25	13	18	51	23
Трочлано	7	25	6	24	5	19	12	17	11	15	41	18
Четворочлано	7	25	5	20	4	15	8	11	4	6	28	13
Домаћинства са 5 или више чланова	2	7	2	8	1	4	10	14	2	3	17	8
УКУПНО	*28*	*100*	*25*	*100*	*26*	*100*	*71*	*100*	*71*	*100*	*221*	*100*

Табела 7 – ЈНП у плаћању режија према броју чланова домаћинства корисника у периоду 2010-2014. године

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА БРОЈУ ЧЛАНОВА ДОМАЋИНСТВА КОРИСНИКА (01.01.2015. – 30.06.2015.)	*ЈАНУАР-ЈУН 2015.*	
	Број	*%*
Самачко	35	31
Двочлано	24	21
Трочлано	15	13
Четворочлано	18	16
Домаћинства са 5 или више чланова	21	19
УКУПНО	*113*	*100*

Табела 8 – ЈНП у плаћању режија према броју чланова домаћинства корисника у првој половини 2015. године

Када је у питању анализа ЈНП у плаћању режија према месту становања корисника, увиђа се чињеница да удео броја и износа тренутних помоћи које остварују грађани у сваком насељу понаособ није пропорционалан популационој величини насеља у старопазовачкој општини на начин да се у већа насеља алоцира и већи обим подршке.

У претходном петогодишњем периоду највише новчаних средстава додељено је корисницима са пребивалиштем у Старој Пазови – 367.000,00 дин. (90 ЈНП), затим у Новој Пазови – 179.000,00 дин. (40 ЈНП), Војки – 116.000,00 дин. (23 ЈНП) и Голубинцима – 107.000,00 дин. (29 ЈНП), помоћ у нешто мањем износу добили су мештани Старих Бановаца – 59.000,00 дин. (13 ЈНП), Белегиша – 54.000,00 дин. (13 ЈНП) и Нових Бановаца – 41.000,00 (10 ЈНП), а најмање средстава за ову намену алоцирано је становницима Сурдука – 7.000,00 дин. (2 ЈНП) и Крњешевца – 5.000,00 (1 ЈНП).

У првој половини 2015. године ранг насеља у општини према количини средстава ЈНП додељених мештанима је следећи: Стара Пазова – 492.500,00 дин. (45 ЈНП), Белегиш – 275.400,88 дин. (19 ЈНП), Нова Пазова – 130.000,00 дин. (16 ЈНП), Голубинци – 123.000,00 дин. (13 ЈНП), Стари Бановци – 103.500,00 дин. (8 ЈНП), Војка – 66.000,00 (5 ЈНП), Нови Бановци – 41.000,00 дин. (4 ЈНП), Сурдук – 19.000,00 дин. (2 ЈНП) и Крњешевци – 15.000,00 (1 ЈНП).

Једнократна давања у новцу издвојена за помоћ у плаћању режија према месту становања корисника у периоду 2010-2014. и у првој половини 2015. године приказана су у Табелама 9 и 10.

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА МЕСТУ СТАНОВАЊА КОРИСНИКА (2010-2014.)	*2010.*		*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		*УКУПНО*	
	Број ЈНП	Износ (дин.)	Број ЈНП	Износ (дин.)	Број ЈНП	Износ (дин.)	Број ЈНП	Износ (дин.)	Број ЈНП	Износ (дин.)	Број ЈНП	Износ (дин.)
Стара Пазова	13	51.000,00	10	39.000,00	14	62.000,00	19	74.000,00	34	141.000,00	90	367.000,00
Нова Пазова	5	18.000,00	4	17.000,00	5	23.000,00	16	77.000,00	10	44.000,00	40	179.000,00
Нови Бановци	1	4.000,00	1	4.000,00	2	9.000,00	4	16.000,00	2	8.000,00	10	41.000,00
Стари Бановци	2	7.000,00	2	8.000,00	0	0	5	26.000,00	4	18.000,00	13	59.000,00
Војка	5	41.000,00	4	15.000,00	2	9.000,00	9	38.000,00	3	13.000,00	23	116.000,00
Голубинци	2	8.000,00	3	9.000,00	3	12.000,00	10	38.000,00	11	40.000,00	29	107.000,00
Белегиш	0	0	1	4.000,00	0	0	7	31.000,00	5	19.000,00	13	54.000,00
Сурдук	0	0	0	0	0	0	1	4.000,00	1	3.000,00	2	7.000,00
Крњешевци	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5.000,00	1	5.000,00
УКУПНО	*28*	*129.000,00*	*25*	*96.000,00*	*26*	*115.000,00*	*71*	*304.000,00*	*71*	*291.000,00*	*221*	*935.000,00*

Табела 9 – ЈНП у плаћању режија на годишњем нивоу према месту становања корисника у периоду 2010-2014. године

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА МЕСТУ СТАНОВАЊА КОРИСНИКА (01.01.2015. – 30.06.2015.)	*ЈАНУАР-ЈУН 2015.*	
	Број ЈНП	*Износ (дин.)*
Стара Пазова	45	492.500,00
Нова Пазова	16	130.000,00
Нови Бановци	4	41.000,00
Стари Бановци	8	103.500,00
Војка	5	66.000,00
Голубинци	13	123.000,00
Белегиш	19	275.400,88
Сурдук	2	19.000,00
Крњешевци	1	15.000,00
УКУПНО	*113*	*1.265.400,9*

Табела 10 – ЈНП у плаћању режија према месту становања корисника у првој половини 2015. године

Узимајући у обзир тип насеља – градско/сеоско, анализом података може се увидети да је у периоду 2010-2014. године у средине урбаног типа додељено 63% (587.000,00 дин./140 ЈНП) укупне новчане суме једнократне помоћи грађанима у плаћању режија, док је у рурална подручја алоцирано 37% (348.000,00 дин./81 ЈНП) наведених средстава. Оваква расподела је приближно пропорционална уделу градског и сеоског становништва у укупној

популацији општине Стара Пазова (урбано – 69%, рурално – 31%)[9] и указује да су у наведеном периоду у односу на облик насеља средства равномерно распоређена грађанима општине.

У првој половини 2015. године градском становништву је пружена подршка у процентуалном износу од 52% од укупне суме ЈНП у плаћању режија (663.500,00 дин./65 ЈНП), док је сеоско становништво остварило помоћ у износу од 48% од наведене суме (601.900,88 дин./48 ЈНП). На испитиваном шестомесечном нивоу може се увидети да су новчана давања руралном становништву у износу од 601.900,88 динара готово удвостручена у односу на претходни петогодишњи период када су износила 348.000,00 динара (пораст од 73%), док је новчана помоћ урбаном становништву увећена за 13% (са 587.000,00 дин. на 663.500,00 дин.).

Процентуални износ ЈНП у плаћању режијских трошкова према типу насеља у периоду 2011-2014 године и у првој половини 2015. године приказан је у Графиконима 3 и 4.

Графикон 3 – Процентуални износ ЈНП у плаћању режијских трошкова према типу насеља у периоду 2010-2014. године

Графикон 4 – Процентуални износ ЈНП у плаћању режијских трошкова према типу насеља у првој половини 2015. године

За помоћ у плаћању режијских трошкова обраћају се, како корисници који су већ „у систему“, односно актуелно користе неко право, меру или услугу социјалне заштите или се остваривањем права појављују као реактивирани, тако и лица која се први пут уводе у евиденцију Центра – тзв. новоевидентирани корисници. У Табелама 11 и 12 приказане су једнократне помоћи у плаћању трошкова режија према статусу корисника на евиденцији ЦСР у периоду од 2010. до 2014. године и у првој половини 2015. године.

[9] Укупан број становника општине Стара Пазова, према резултатима Пописа из 2011. године, износи 65.792 лица. Од наведеног броја становника, у насељима градског типа (Стара Пазова, Нова Пазова и Нови Бановци) живи 45.150 лица (69%), а у сеоским насељима (Стари Бановци, Војка, Голубинци, Белегиш, Сурдук и Крњешевци) 20.642 особе (31%).

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА СТАТУСУ КОРИСНИКА НА ЕВИДЕНЦИЈИ ЦСР (2010-2014.)	*2010.*		*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Новоевидентирани	10	*36*	5	*20*	6	*23*	11	*15*	8	*11*	*40*	*18*
Актуелни/реактивирани	18	*64*	20	*80*	20	*77*	60	*85*	63	*89*	*181*	*82*
УКУПНО	*28*	*100*	*25*	*100*	*26*	*100*	*71*	*100*	*71*	*100*	*221*	*100*

Табела 11 – ЈНП у плаћању режија према статусу корисника на евиденцији ЦСР у периоду 2010-2014. године

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА СТАТУСУ КОРИСНИКА НА ЕВИДЕНЦИЈИ ЦСР (01.01.2015. - 30.06.2015.)	*Јануар*		*Фебруар*		*Март*		*Април*		*Мај*		*Јун*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Новоевидентирани	1	*9*	4	*11*	3	*16*	3	*17*	2	*14*	7	*44*	*20*	*18*
Актуелни/реактивирани	10	*91*	31	*89*	16	*84*	15	*83*	12	*86*	9	*56*	*93*	*82*
УКУПНО	*11*	*100*	*35*	*100*	*19*	*100*	*18*	*100*	*14*	*100*	*16*	*100*	*113*	*100*

Табела 12 – ЈНП у плаћању режија према статусу корисника на евиденцији ЦСР у првој половини 2015. године

И поред чињенице да су процентуални износи наведених показатеља у аналитичке сврхе израчунати за изразито мале бројчане суме, њиховим проучавањем може се увидети (константно) висок удео помоћи опредељених корисницима који се налазе у систему у укупном броју једнократних давања за потребе плаћања рачуна, који варира од 64% до 89% на годишњем нивоу у периоду од 2010. до 2014. године и износи просечно 82%, како у наведеном петогодишњем интервалу, тако и у 2015. години у периоду јануар-јун.

Са друге стране, подаци о новоевидентираним корисницима испитиваног права у првој половини 2015. године који су приказани у Табели 12 показују значајно повећање броја грађана који нису у систему социјалне заштите а изражавају потребу за тренутном помоћи (20 новоевидентираних) у односу на претходне годишње интервале (*2010.* – 10, *2011.* – 5, *2012.* – 6, *2013.* – 11, *2014.* – 8) (Табела 11). Поред увећања броја грађана погођених проблемом, наведено стање указује и на пораст броја „материјално угрожених“ појединаца и породица на евиденцији Центра за социјални рад.

С тим у вези, на основу резултата анализе доминантних врста проблема/потреба корисника ЈНП у плаћању режија уведених у евиденцију на основу почетне процене стручних радника Центра, може се уочити да, поред материјално угрожених, овај вид подршке користе и особе код којих је израженији неки други вид проблема, односно потреба. Проценат помоћи додељених корисницима са другим проблемима и потребама у укупном броју ЈНП у плаћању режија у претходном петогодишњем периоду кретао се у интервалу 18-36% (укупно 53 ЈНП), док је у првој половини 2015. године износио 12% (укупно 14 ЈНП).

У Табелама 13 и 14 дат је приказ ЈНП у плаћању режија према проблемима и потребама корисника у периоду од 2010. до 2014. године и у првој половини 2015. године.

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА ПРОБЛЕМИМА И ПОТРЕБАМА КОРИСНИКА (2010-2014.)	*2010.*		*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Материјална угроженост	22	79	16	64	20	77	52	73	58	82	168	76
Други проблеми и потребе	6	21	9	36	6	23	19	27	13	18	53	24
УКУПНО	28	100	25	100	26	100	71	100	71	100	221	100

Табела 13 – ЈНП у плаћању режија према проблемима и потребама корисника у периоду 2010-2014. године

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА ПРОБЛЕМИМА И ПОТРЕБАМА КОРИСНИКА (01.01.2015. - 30.06.2015.)	*Јануар*		*Фебруар*		*Март*		*Април*		*Мај*		*Јун*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Материјална угроженост	10	91	32	91	18	95	14	78	12	86	13	81	*99*	*88*
Други проблеми и потребе	1	9	3	9	1	5	4	22	2	14	3	19	*14*	*12*
УКУПНО	*11*	*100*	*35*	*100*	*19*	*100*	*18*	*100*	*14*	*100*	*16*	*100*	*113*	*100*

Табела 14 – ЈНП у плаћању режија према проблемима и потребама корисника у првој половини 2015. године

Као показатељ материјалне угрожености у Табелама 15 и 16 представљена је анализа ЈНП у плаћању режијских трошкова према НСП статусу корисника, тј. коришћењу новчане социјалне помоћи у тренутку остваривања права на тренутну помоћ. Подаци приказани у табелема показују да удео помоћи корисницима НСП у укупном броју тренутних помоћи у плаћању трошкова режија износи приближно 30% како на протеклом петогодишњем (2010-2014), тако и на полугодишњем плану у 2015. години. Чињеница да се око 70% наведене помоћи опредељује појединцима/породицама који у испитиваном периоду не припадају корисничкој групи материјално најугроженијих релевантан је показатељ који сведочи о високом уделу особа који се налазе изван система материјалне подршке у укупном броју грађана погођених проблемом. Стога се може закључити да постоји константна израженост тешкоћа других ризичних група грађана да самостално измирују обавезе за утрошену струју и воду у домаћинству.

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА НСП СТАТУСУ КОРИСНИКА У ТРЕНУТКУ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА У ПЕРИОДУ (2010-2014.)	*2010.*		*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Остварује право на НСП	7	25	7	28	8	31	24	34	23	32	*69*	*31*
Не остварује право на НСП	21	75	18	72	18	69	47	66	48	68	*152*	*69*
УКУПНО	*28*	*100*	*25*	*100*	*26*	*100*	*71*	*100*	*71*	*100*	*221*	*100*

Табела 15 – ЈНП у плаћању режија према НСП статусу корисника у тренутку остваривања права у периоду 2010-2014. године

ЈНП У ПЛАЋАЊУ РЕЖИЈА ПРЕМА НСП СТАТУСУ КОРИСНИКА У ТРЕНУТКУ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА (01.01.2015. – 30.06.2015)	*ЈАНУАР-ЈУН 2015.*	
	Број	*%*
Остварује право на НСП	41	36
Не остварује право на НСП	72	64
УКУПНО	*113*	*100*

Табела 16 – ЈНП у плаћању режија према НСП статусу корисника у тренутку остваривања права у првој половини 2015. године

6.1.2 „Енергетски заштићени купци" електричне енергије

Уредба о енергетски заштићеном купцу, односно угроженом купцу топлотне енергије објављена у Службеном гласнику број 90/2013, 44/2014 прописује критеријуме, начин заштите, услове, рокове и поступак за утврђивање статуса енергетски заштићеног купца, извор и начин обезбеђивања средстава за испоруку одређених количина електричне енергије и начин вођења евиденције енергетски заштићених купаца.

Уредба дефинише енергетски заштићеног купца (скраћено: ЕЗК) као домаћинство (појединац, породица) које живи у једној стамбеној јединици са једним мерним местом на коме се мери потрошња електричне енергије. Критеријуми за стицање наведеног статуса односе се на 1/укупан месечни приход домаћинства, 2/број чланова домаћинства и 3/имовно стање, а подразумевају испуњеност специфичних услова прописаних Уредбом.[10]

Иако Закон прописује да „статус енергетски заштићеног купца на сопствени захтев може стећи и домаћинство чијем члану због здравственог стања обуставом испоруке електричне енергије може бити угрожен живот или здравље"[11], Уредба не садржи одредбе којима дефинише здравствено стање и потенцијалну животну или здравствену угроженост као критеријум за остваривање олакшица.

Да би неко домаћинство остварило статус ЕЗК, потребно је покренути поступак подношењем захтева надлежном органу јединице локалне самоуправе, при чему се прилаже одговарајућа документација (докази)[12]. По поднетом захтеву, у складу са испуњеношћу услова, издаје се уверење од стране надлежног органа јединице локалне самоуправе са роком важења до краја календарске године. Уредбом је предвиђено да корисници права на новчану социјалну помоћ (скраћено: НСП) и дечији додатак стичу статус ЕЗК без подношења захтева, на основу података којима располаже министарство надлежно за послове социјалне заштите.

---

[10] За прва два критеријума прописани су услови који подразумевају приходе мање од 13.222,00 динара за једночлана, 19.251,00 динара за двочлана и трочлана, 25.276,00 динара за четворочлана и петочлана и 31.786,00 динара за домаћинства са шест и више чланова[10], док трећи критеријум предвиђа непоседовање другог стамбеног простора, осим стамбеног простора који одговара потребама домаћинства.

[11] Закон о енергетици ("Сл. гласник РС", број 145/14), члан 10, став 4

[12] Захтев садржи податке о броју чланова домаћинства, укупним месечним примањима и приходима домаћинства и имовном стању, непокретностима и приходима од непокретности. Докази који се прилажу уз захтев су: 1) доказ о броју чланова домаћинства (фотокопија личне карте, уверење о пребивалишту, ИМКР, ИМКВ и др.), 2) доказ о укупним месечним примањима (чек од пензије, уверење надлежног органа, послодавца, завода за запошљавање и др.), 3) доказ надлежне службе за катастар непокретности из места пребивалишта и места рођења о поседовању непокретности и приходима од непокретности, 4) уверење пореске управе о поседовању имовине која подлеже опорезивању, 5) изјава дата на записник, под кривичном и материјалном одговорношћу, пред надлежним органом, о поседовању непокретности и приходима од непокретности, на територији бивших република СФРЈ, и 6) последњи рачун за електричну енергију.

На основу решења центара за социјални рад о праву на НСП, решења служби дечије заштите о праву на дечији додатак и поднетих захтева осталих материјално угрожених грађана, министарство надлежно за послове социјалне заштите и надлежни орган јединице локалне самоуправе на месечном нивоу достављају акт енергетском субјекту у форми списка, који садржи потребне податке о угроженим купцима – име и презиме, адреса, ЈМБГ, број чланова домаћинства, број мерног уређаја. Евиденцију о домаћинствима која су стекла ЕЗ статус у електронском облику води ЈП „Електропривреда Србије“, коју на тромесечном нивоу доставља министарству надлежном за послове енергетике.

Дакле, од дана евидентирања у јединственој бази података надлежног министарства (МРЗСП) заштићени купци, у зависности од броја чланова домаћинстава, остварују право на умањење месечне обавезе за одређене количине електричне енергије[13] које се исказује умањењем основице месечног рачуна за одговарајући износ.

Евидентирање података о заштићеним купцима започело је у априлу 2013. године, а исте године у јединственој бази налазили су се подаци о 332 домаћинства породица и појединаца са територије општине Стара Пазова који остварују право на НСП. У 2014. години број домаћинстава се незнатно увећава и износи 411. Анализом учешћа домаћинстава корисника НСП која су уведена у базу података о ЕЗК у укупном броју породица које су обухваћене новчаном социјалном подршком у претходне две године (*2013.* – 795, *2014.* – 960) може се уочити њихов релативно мали удео који износи 42% у 2013. години и 43% у 2014. години. У првој половини 2015. године (јануар-јун) у базу су унети подаци о 26 домаћинстава која су стекла ЕЗ статус, тако да укупан број евидентираних заштићених домаћинстава износи 437, а њихов удео у броју породица које остварују право на НСП у истом временском периоду (961) је 45%. Наведени подаци сведоче о високом проценту домаћинстава корисника НСП која нису евидентирана у бази и, самим тим, нису стекла ЕЗ статус, а као потенцијални разлози за овакво стање могу се навести могућност да одређен број наведених домаћинстава није прикључен на дистрибутивни систем као засебан купац, односно да је искључен са истог, недовољна информисаност, одустајање због неиспуњавање услова за остваривање попуста и др.

Према подацима ЕД „Рума“, у општини Стара Пазова је у 2013. години укупно 854 домаћинстава стекло статус ЕЗК, а у наредној (2014.) години је, услед повећања од 18%, број заштићених домаћинстава износио 1010. У укупном броју домаћинстава у општини (20.917 – Попис 2011. године[14]) који приближно осликава број домаћинстава купаца електричне енергије у локалној средини, домаћинства која су стекла ЕЗ статус у 2013. години учестују са уделом од 4%, а у 2014. години њихово учешће износи 5%.

Дефинисани лимити у енергетској потрошњи домаћинстава на месечном нивоу који се односе на потрошњу до два пута већу од прописане количине умањења месечне обавезе за остваривање пуног износа умањења, односно до два и по пута већу за остваривање половине износа умањења[15], важан су фактор који ограничава могућност коришћења субвенције од стране социјално угрожених домаћинстава који остварују већу потрошњу (нпр. вишечлане породице, породице са малом децом и др.). Други важан чинилац односи се на претходно

---

[13] Умањења у киловатима (kWh), у зависности од броја чланова домаћинства, износе за: једночлана домаћинства – 120 kWh месечно, двочлана и трочлана домаћинства – 160 kWh месечно, четворочлана и петочлана домаћинства – 200 kWh месечно, домаћинства са шест или више чланова – 250 kWh месечно.

[14] Подаци преузети са сајта РЗС - www.stat.gov.rs

[15] Енергетски заштићена домаћинства остварују право на цео, односно половину износа умањења, уколико имају месечну потрошњу – до 300 kWh за једночлана домаћинства, до 400 kWh за двочлана и трочлана домаћинства, до 500 kWh за четворочлана и петочлана домаћинства, односно до 625 kWh за домаћинства са шест или више чланова.

измирена дуговања и редовно плаћање текућих трошкова од стране домаћинстава купаца. Неиспуњавање наведеног услова, не само што онемогућава остваривање месечног попуста, него и излаже домаћинства ризику од обуставе испоруке електричне енергије. Стога анализа дотиче проблем нередовног измиривања месечних обавеза од стране ЕЗК, при чему се као показатељи користе подаци ЕД „Рума“ о броју писмених упозорења и искључења струје наведеним домаћинствима који су приказани у Табелама 17 и 18.

УПОЗОРЕЊА И ИСКЉУЧЕЊА ЕЗК ЗА ТЕКУЋА ДУГОВАЊА (2013-2014.)	*2013.*	*2014.*	*УКУПНО (2013.+2014.)*
Број писмених упозорења	359	563	922
Број искључења	283	19	302

Табела 17 - Упозорења и искључења за текућа дуговања ЕЗК у периоду 2013-2014. године

УПОЗОРЕЊА И ИСКЉУЧЕЊА ЕЗК ЗА ТЕКУЋА ДУГОВАЊА (01.01.2015.-30.06.2015.)	Јануар	Фебруар	Март	Април	Мај	Јун	*УКУПНО (јануар-јун)*
Број писмених упозорења	0	0	305	0	0	282	587
Број искључења	24	12	0	10	4	4	54

Табела 18 – Упозорења и искључења ЕЗК за текућа дуговања у првој половини 2015. године

Анализа података приказаних у табелама показује да су у претходном двогодишњем периоду у домаћинства ЕЗК приспела 922 писмена упозорења и реализоване 302 обуставе испоруке електричне енергије. У првој половини 2015. године уочава се знатно висок број опомена периодично одашиљаних домаћинствима са ЕЗ статусом – у месецима март и јун издато је укупно 587 писмених упозорења. Такође, у истом шестомесечном раздобљу у домовима најсиромашнијих купаца извршено је 54 обуставе испоруке струје. Наведени подаци указују на постојање тешкоћа материјално угрожених грађана у категорији ЕЗК да обезбеде стабилно енергетско снабдевање домаћинстава, а узроци истих могу бити различити (недовољни приходи за задовољавање егзистенцијалних потреба, додатни трошкови живота, недовољна информисаност о условима попуста и др.) и захтевају детаљнију анализу емпиријских показатеља којом се рад неће бавити.

У везу са бројем анализираних упозорења и искључења могу се довести промене у погледу наплате обавеза које се у оквиру рада ЕПС-а примењују од септембра 2014. године, а огледају се у смањењу лимита износа неизмирених дуговања на основу којих се одашиљу писмене опомене са 10.000,00 динара на 5.000,00 динара. Умањење наведеног минималног износа подразумева пораст броја упозорења и искључења, а оправдано је претпоставити да ове измене имају највећи утицај управо на најсиромашније грађане, којима плаћање нижих новчаних сума може представљати животни проблем. У наредном периоду могуће је очекивати да ће тешкоће у измиривању обавеза за утрошену електричну енергију бити израженије, узимајући у обзир повећање њене регулисане цене од 1. августа 2015. године, када се исте за купце из категорије домаћинства повећавају у просеку за 4,4%.

На основу претходно наведеног, у контексту анализе ефеката попуста за ЕЗК, може се закључити да је наведеном олакшицом обухваћен релативно узак обим циљне групе материјално угрожених потрошача који остварују право на НСП, при чему се не постиже стабилност енергетског напајања њихових домаћинстава. Елементарна незаштићеност домаћинстава особа са израженим здравственим тешкоћама представља додатни фактор ризика, узимајући у обзир строжије критеријуме за искључење и већу учесталост обустава у домовима најугроженијих.

6.1.3 Субвенције у плаћању комуналија за најсиромашније потрошаче

Грађани општине који остварују приход мањи од двоструког нивоа социјалне сигурности могу остварити попуст у плаћању комуналних услуга код ЈКП „Водовод и канализација“ Стара Пазова. Захтев за остваривање попуста подносе се у Центру за социјални рад, при чему се прилажу потребни докази[16]. Спискови грађана који су поднели захтев а задовољавају критеријум материјалне угрожености прослеђују се надлежној установи.

Центар за социјални рад не поседује сазнања о другим критеријумима и условима за коришћење субвенције, броју грађана који остварују попуст у складу са истим, методу обрачунавања и износима попуста, дужини његовог трајања и начину и учесталости евентуалног преиспитивања (ревизије) права од стране ЈКП „Водовод и канализација“.

У периоду од 2011. године, када су у електронску евиденцију унети први подаци о корисницима субвенције, до половине 2015. године забележено је свега 205 захтева за остваривање попуста. Број захтева на годишњем нивоу кретао се у интервалу 27-59, а у првој половини 2015. године износио је 10 (Табела 19).

ЗАХТЕВИ ЗА ПОПУСТ У ПЛАЋАЊУ КОМУНАЛНИХ УСЛУГА ПРЕМА НСП СТАТУСУ ПОДНОСИОЦА	*2011.*		*2012.*		*2013.*		*2014.*		*јануар - јун 2015.*		*УКУПНО*	
	Број	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*	*Број*	*%*
Остварује право на НСП	10	18	10	19	23	*39*	22	81	4	40	69	34
Не остварује право на НСП	46	82	43	81	36	*61*	5	19	6	60	136	66
УКУПНО	*56*	*100*	*53*	*100*	*59*	*100*	*27*	*100*	*10*	*100*	*205*	*100*

Табела 19 – Захтеви за попуст у плаћању комуналних услуга према НСП статусу подносиоца

У Табели 19 представљен је број и удео захтева за попуст у плаћању комуналија у односу на статус подносиоца као примаоца новчане социјалне помоћи (остварује право на НСП/не остварује право на НСП). На основу приказаних података увиђа се да је у претходном петоипогодишњем периоду у базу података о угроженим корисницима комуналних услуга евидентирано 69 домаћинстава корисника новчане социјалне помоћи и 136 домаћинстава грађана који припадају другим угроженим категоријама (нпр. пензионери са најнижим примањима и др.), а процентуални однос наведених група који износи 34:66% показује доминантно учешће припадника других осетљивих група грађана у укупном броју потенцијалних корисника олакшице.

Низак степен коришћења олакшице од стране циљне групе илуструју подаци о учешћу прималаца НСП који су поднели захтев у укупном броју корисника наведеног права. Овај удео је у претходним годинама/шестомесечном периоду износио: 2011. – 2,2%, 2012. – 1,6%, 2013. – 2,9%, 2014. – 2,3%, јануар-јун 2015. – 0,4%, а у укупном интервалу од 01.01.2011. године до 30.06.2015. године захтев је поднело 5,8% корисника НСП[17].

[16] Докази који се достављају у прилогу су: 1) доказ о заједничком домаћинству, 2) доказ о приходима породице, 3) копија личне карте, 4) доказ о претплатничком броју, 5) уверење о имовном стању за носиоца породичног домаћинства

[17] Број корисника НСП износи: 2011. – 461, 2012. – 630, 2013. – 795, 2014. – 960, јануар-јун 2015. – 961, а у периоду од 01.01.2011. до 30.06.2015. – 1184.

Недовољна ефективност субвенције која произилази из изразито уског обухвата материјално угрожених корисника може се објаснити евентуалном незаинтересованошћу грађана за остваривање попуста услед невеликих издатака за трошкове комуналних услуга, неприкљученошћу на водовод и канализацију одређеног броја домаћинстава и мештана појединих насеља (Војка) и другим могућим узроцима који захтевају додатна проучавања.

6.2 Група у ризику – корисници новчане социјалне помоћи

Када се узме у обзир чињеница да су ниске материјалне могућности домаћинстава један од главних предузрока јављања проблема енергетске необезбеђености, оправдано се може претпоставити да су корисници новчане социјалне помоћи у том смислу рањива група и да је извесно да се неки њени припадници понекад могу наћи у ситуацији да остану без струје у домаћинству. Стога је истраживање настојало да идентификује кориснике са наведеним животним тешкоћама и стекне сазнања о њиховој бројности.

Анализом спискова корисника новчане социјалне помоћи који су користили право у периоду од 01.01.2015. до 30.06.2015. године од стране стручних радника Центра запослених у Канцеларији за материјална давања добијена је процена о броју корисника чија се домаћинства повремено или у дужем (годишњем/вишегодишњем) временском интервалу не напајају електричном енергијом. На овај начин добијени су подаци да 27 појединаца и породица који остварују право на новчану социјалну помоћ немају струју у домаћинству (2,8% корисника НСП), а 50-ак домаћинстава (5,2% корисника НСП) с времена на време има значајније потешкоће у плаћању месечних обавеза, што резултира повременим искључењима са електроенергетске мреже.

Бројчани приказ корисника НСП према обезбеђености струје у домаћинству у периоду од 01.01.2015. до 30.06.2015. године дат је у Графикону број 5.

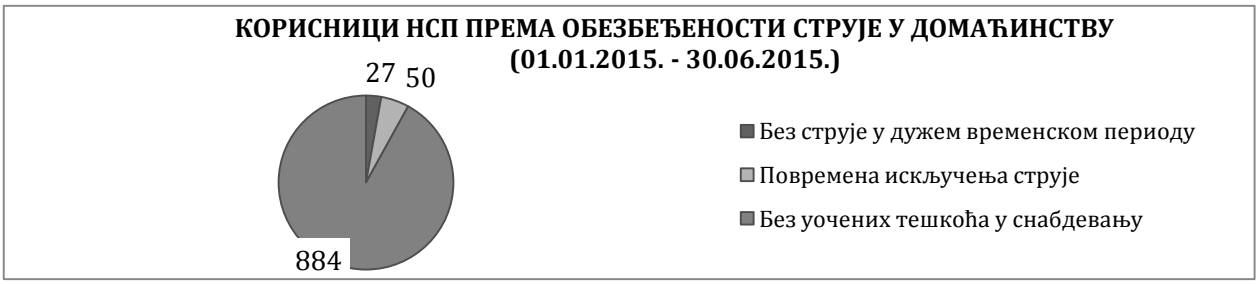

Графикон 5 – Корисници НСП према обезбеђености струје у домаћинству у периоду 01.01.2015. – 30.06.2015.

7. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ДУБИНСКИХ ИНТЕРВЈУА

О проблему у плаћању трошкова режија говорили су припадници осетљивих група грађана (корисник НСП, особа са инвалидитетом, пензионер са ниским примањима), односно чланови њихових породица који се налазе на евиденцији установе као корисници различитих права, мера и услуга. Прикупљени описни подаци који су представљени у даљем тексту на аутентичан начин приказују тешкоће животних ситуација интервјуисаних појединаца и специфичности сваке од испитиваних група у ризику.

7.1 ПРИКАЗ СЛУЧАЈА бр. 1:
„Да, то је мој проблем“ – материјално угрожени грађанин без струје у домаћинству

Б.С. је одрасло лице у четрдесетим годинама живота насељено у средини урбаног типа. На евиденцији Центра као материјално угрожени појединац налази се од пре две године (2013.), када је остварио право на бесплатан оброк у Народној кухињи. Актуелно је корисник новчане социјалне помоћи у ограниченом (деветомесечном) периоду. Када је упитан да ли би био расположен да учествује у истраживању о проблемима у вези плаћања трошкова режија са радошћу је прихватио понуду да одговори на интервју, узвикнувши са осмехом: “Па ја имам проблем баш са тим’! Два месеца ми је била искључена струја!”.

Испитаник живи у самачком домаћинству од како му је мајка преминула пре неколико година. Станује у родитељском дому чији је наследник. Објекат обухвата површину од око 35 метара квадратних и састоји се од три просторије – соба, кухиња и шпајз. Нема купатило, а изградњу наведене просторије планира у наредном периоду, када могућности допусте. Домаћинство је прикључено на водовод и опремљено основним кућним апаратима – од значајних уређаја испитаник поседује електрични шпорет, фрижидер, усисивач, радио и телевизор. Телефон има, али је одавно “искључен” због неизмирених дуговања. Загревање простора (собе и кухиње) током хладнијег периода обавља се коришћењем чврстог горива (дрво, угаљ), при чему се као грејно тело употребљава пећ “смедеревац”. Када је упитан за начин снабдевања огревом, испитаник је одговорио како је “управо” код Општине поднео захтев за бесплатан угаљ.

Б.С. је корисник новчане социјалне помоћи у износу од око 7.800,00 динара. Повремено неформално радно ангажовање (цепање дрва, бављење уметношћу) током топлије сезоне омогућава му зараду додатних средстава за живот. Материјалне могућности свог једночланог домаћинства у односу на задовољавање основних потреба оптимистички оцењује као “осредње”.

Скромни приходи домаћинства, према речима испитаника, у највећем обиму се опредељују за куповину хране. Огрев (дрва) је такође значајан издатак. За струју “нема велике трошкове” – као енергетски заштићен купац остварује месечну обавезу у висини од око 800,00-1.000,00 динара, што представља знатно смањење трошкова у односу на раније периоде када је живео са мајком у двочланом домаћинству које није остваривало попуст. Такође, трошкови комуналих услуга су минимални и месечно износе око 50,00 динара. Испитаник процењује да му, након што плати трошкове електричне енергије и комуналних услуга, остаје довољно средстава да задовољи основне животне потребе.

Међутим, од како живи у самачком домаћинству, Б.С. “често” добија писмена упозорења у вези дуговања за утрошену електричну енергију. Озбиљнији проблеми у плаћању струје јавили су се, по први пут, у пролеће 2015. године, а проузроковани су нагомилавањем неизмирених обавеза током грејне сезоне у укупном износу од око 5.700,00 динара. У наведеном периоду домаћинству је обустављена испорука електричне енергије, а поновно укључење уследило је тек након два месеца. “Зима ми је направила дуг” – наводи испитаник који је привремено био спречен да остварује додатну зараду којом би употпунио месечни буџет. На питање о проблемима у погледу задовољавања егзистенцијалних потреба и свеукупног социјалног функционисања током трајања периода обуставе, Б.С. одговара: „Све ми је било тешко... Нисам био кући по цео дан... Био сам код сестре... Она ми је кувала, прала веш...“ .

На срећу, подршка средине у решавању проблема није изостала. Поред најближих рођака (сестра), у ситуацијама када се појаве тешкоће у плаћању месечних обавеза у помоћ притекну родбина, пријатељи, комшије. „Позајмим од пријатеља из цркве“, наводи испитаник чије интеракције одликује добро развијена социјална мрежа. Осим неформалне,

испитаник користи и институционалну подршку, тј. различита права и олакшица. „Ово умањење није лоше“, рекао је Б.С. о попусту за ЕЗК.

Након двомесечне обуставе испоруке струје реализована је једнократна новчана помоћ у износу од 5.000,00 динара која је омогућила измирење заосталог дуговања и поновно прикључење домаћинства на дистрибутивну мрежу. Међутим, проблем нерегулисаних судских трошкова, како наводи, ствара растућа дуговања и додатно финансијски и психички оптерећује, а њихово измирење за сада је неизвесно.

Олакшице које нуди ЕПС (попуст од 5% редовним платишама, „јефтина струја“) и савети купцима о рационалној потрошњи интервјуисаном су познате, али их не користи. „Нисам по цео дан кући, а и мало трошим.“, наводи испитаник који у домаћинству не поседује двотарифно електрично бројило.

У сусрет новој зими са делимично обезбеђеним огревом и надом у могућност додатне зараде током пасивне зимске сезоне Б.С. иде ослањајући се првенствено на оно што има, уме и може. Добра информисаност и доступност подршке значајни су савезници у борби за достојанствено преживљавање током хладнијих дана.

7.2 ПРИКАЗ СЛУЧАЈА бр. 2:
„Без струје се не може“ – у дому особе са инвалидитетом

Као пример уредног платише, у раду је приказано домаћинство Е.Б. из сеоског насеља општине. У питању је двочлана породица са двогенерацијским сродничким саставом коју чине мајка Е.И. (у осамдесетим годинама живота) и син Е.Б. (у четрдесетим годинама живота). На евиденцији Центра за социјални рад налазе се од 2012. године, а карактерише их коришћење права на материјалну подршку која укључује додатак за помоћ и негу другог лица и једнократне новчане помоћи.

Оцена о сопственом осредњем и лошем здравствено стању мајке са телесним инвалидитетом указује на специфичности у свакодневном функционисању чланова породичног домаћинства. Е.И. је старије, слабо покретно лице са срчаним сметњама и потребом за подршком другог лица у задовољавању основних животних потреба, при чему целокупну негу и помоћ мајци пружа син Е.Б. Испитаник наводи и податке о сопственом делимично нарушеном здравственом стању које захтева редовне лекарске контроле, након саобраћајне незгоде преживљене пре десетак година.

Породица испитаника стамбено је обезбеђена. Породична кућа састоји се од кухиње која се употребљава за дневни боравак, купатила и мајчине спаваће собе. Од крупнијих електричних уређаја члановима породице су на располагању стари електрични шпорет, фрижидер, радио и телевизор. Машина за прање веша је неисправна, а набавка усисивача једна је од значајних ставки за оскудан породични буџет. Домаћинство није прикључено на водоводну мрежу. На питање о начину загревања животног простора, испитаник отворено одговара: „Користимо дрва и угаљ. Ма какав угаљ, не трошим га већ пет-шест година... Чокови, па некад’и неки кукуруз убацим (смех).“ (Е.Б.)

О неповољним материјалним могућностима двочланог домаћинства које испитаник перципира као „лоше“ сведочи податак о непостојању других редовних прихода, изузев новчаног додатка по основу инвалидитета у износу од приближно 8.000,00 динара. Повремене зараде од пољопривреде и заната могу донети додатни финансијски прилив. Међутим, мајчина зависност од помоћи и неге другог лица (сина) онемогућава истог да остварује зараду: „Не можеш ићи радити... Звали би ме многи... Али како оставити њу (мајку)? Једном је пала са кревета... И шта сада? Знате већ како је са старијим људима...“ (Е.Б.)

Као главни расход домаћинства испитаник наводи набавку поменутог огрева, али пре свега као проблем истиче трошкове лекова, лечења и помагала за мајку: „Неки пут немам за

задњу туру пелена у месецу. Па онда лекови – за срце! Мали онај аспирин кошта 200,00 динара, а мораш сваки дан да пијеш! Лекове за притисак не плаћа.“ (Е.Б.)

На питање о томе колики проблем домаћинству представља издвајање новца за плаћање струје, испитаник одговара да струју плати, а потом мора да штеди да би породица имала довољно новца за задовољавање најнужнијих потреба: „Ја штедим за себе и њу. За лекове мора да јој буде. Хране мораш да створиш. Сејем башту, а меса кад’ има – има! Гледам што мање да укључујем. Неки пут кад’правим забијачку не смем да трошим. Стигне ми рачун 1.500,00-1.600,00 динара... И то ми је много, кад’ немаш никаква примања!“ (Е.Б.)

Интервјуисани изјављује да су тешкоће у плаћању струје присутне током целе године, али да се ипак обавезе редовно измирују. „Редовно платим јер морам. Двадесет први је век, како да будемо без струје“ (Е.Б.) – наводи испитаник са јасно дефинисаним приоритетима у погледу расхода домаћинства, за које се може претпоставити да су несразмерно високи у односу на примања његових чланова.

И поред постојања тешкоћа, подршка у плаћању режијских трошкова до сада није коришћена. Једнократне помоћи у претходном периоду за друге намене – лечење и хигијена реализоване су два пута (2012. и 2015. године) у износима од по 5.000,00 динара. Домаћинство нема статус ЕЗК, а испитаник наводи да захтев за стицање наведеног статуса није поднео јер се плаши да ће бити одбијен зато што „има земљу“. Право на бесплатан огрев, како каже, из истог разлога не остварује. Испитаник је информисан о олакшицама које нуди ЕПС и саветима потрошачима у вези рационалне потрошње електричне енергије, али исте не користи због специфичности животних околности и иначе мале потрошње домаћинства. „Сваки попуст би ми био значајан.“ – рекао је Е.Б.

7.3 ПРИКАЗ СЛУЧАЈА бр. 3:
„Струја и лекови су највећи трошкови“ за пензионера са ниским примањима

Х.З. је одрасло, физички и душевно оболело лице које живи у самачком домаћинству. Карактеришу га ментални инвалидитет, обољења унутрашњих органа и срчане тегобе које отежавају свакодневно функционисање. У прилог наведеном говори и оцена о „доста лошем“ властитом здравственом стању, које се објашњава конзумирањем већег броја медикамената у дуплим (или чак троструким) дозама. На евиденцији Центра за социјални рад налази се од 2005. године као корисник услуга неге и помоћи у кући и једнократних новчаних давања. О обиму реализоване материјалне подршке сведочи податак да је у претходном десетогодишњем интервалу испитанику исплаћено 9 тренутних помоћи у укупном износу од 34.000,00 динара, углавном за потребе лечења и набавке неопходних медикамената.

Као власник куће у којој станује, испитаник у објекту поседује неколико просторија на адекватан начин опремљених потребним покућством и електричним уређајима који обухватају шпорет, фрижидер, машину за веш, радио, телевизор и телефон. Животни простор састоји се од две мање собе, кухиње и терасе са купатилом. Домаћинство је прикључено на водовод. Током хладнијег периода загрева се једна просторија у којој се борави, а као енергенти користе се угаљ и дрва.

Приходи домаћинства обухватају личну инвалидску пензију у износу незнатно већем од 13.000,00 динара. Сопствене материјалне могућности испитаник перципира као „веома лоше“ у односу на задовољавање основних потреба. Највећи проблем по питању издатака током читавог годишњег периода, поред трошкова лечења, представља плаћање рачуна за струју, а на наведене ставке, како наводи, троши се приближно половина месечног дохотка. Трошкови комуналних услуга у месечном износу од око 100,00 динара не перципирају се као значајан издатак.

Обавезе за утрошену електричну енергију редовно се измирују, при чему се прибегава штедњи и пажљивом планирању преосталог буџета да би се „прегурао“ месец. „За

струју ми стиже око 3.000,00 динара. Било би тешко када би се скупила два рачуна.“ – рекао је испитаник. Повремена помоћ породице (брата) финансијски употпуњује недовољна примања. Такође, коришћење права и олакшица у виду наменских једнократних помоћи и енергетски заштићен статус представљају додатну формалну подршку. С тим у вези, у 2013. години испитанику је опредељена једнократна помоћ у плаћању режијских трошкова у износу од 4.000,00 дин. Међутим, ЕЗ статус који је домаћинство стекло не омогућава остваривање попуста услед нешто више потрошње. „Веш-машина, бојлер и шпорет прекорачују“, изјавио је испитаник који се труди да рационално и умерено троши електричну енергију („Скувам, и имам за три дана.“ – Х.З.). Непоседовање двотарифног бројила онемогућава коришћење струје по нижој (ноћној) тарифи. Право на бесплатан огрев остварено је само једне године.

Као коментар у завршној фази интервјуа испитаник наводи тешкоће у остваривању месечног попуста од 5% који ЕПС обезбеђује домаћинствима са измиреним обавезама. Иако важи за уредног платишу, исплата пензије у два месечна дела спречава га да издвоји потребну суму у предвиђеном року за остваривање права на олакшицу. „Десетог ми је најтеже да платим због лекова. Рачун и лекови и буде ми „кнап“, а треба имати и за храну и хигијену.“ – каже Х.З., високо вреднујући значај неоствареног петопроцентног новчаног умањења.

8. ПРЕДЛОЗИ МЕРА ЗА ОРГАНИЗОВАНО ДРУШТВЕНО ДЕЛОВАЊЕ

У циљу предупређивања и превазилажења тешкоћа и последица проблема у обезбеђивању струје и воде у домаћинствима материјално угрожених које је у истраживању представљено предлажу се следеће мере и активности:

1/<u>Рад на побољшању опште информисаности грађана о критеријумима, условима и процедурама за остваривање права и олакшица по основу социјално-материјалне угрожености потрошача</u> – Услови за постизање ширег обухвата корисника подршке могли би се створити предузимањем следећих информативних активности: штампање и подела инфо-материјала (брошура, флајера и др.), објављивање прилога у штампаним медијима, промовисање у електронским медијима (радио, телевизија) организовањем специјализованих емисија и др. Такође, у сарадњи са Електропривредом Србије могуће је истовремено промовисати и попусте и олакшице које купцима нуди јавно предузеће и едуковати грађане о рационалнијој потрошњи струје у домаћинствима.

2/<u>Планско пружање помоћи у остваривању олакшица у плаћању струје и воде корисницима новчане социјалне помоћи</u> – Уколико постоје одговарајући капацитети људских ресурса, могуће је ангажовати стручне раднике који би вршили услуге посредовања у остваривању права. Ове активности подразумевале би и евидентирање исхода, уз бележење евентуалних проблема који онемогућавају испуњавање специфичних услова за коришћење субвенција и других олакшица (нпр. неприкљученост/искљученост са дистрибутивне мреже, заостала дуговања, несразмерна потрошња, непоседовање двотарифног бројила и др.). На основу анализе статистичке грађе створио би се основ за планирање одговарајућих мера за пружање подршке које би, у зависности од евидентираних тешкоћа, могле обухватити наменске једнократне помоћи у циљу измиривања дуговања и прикључења на дистрибутивну мрежу, отпис/репрограмирање дуговања, обезбеђивање додатних количина алтернативних енергената (угаљ, дрва), помоћ у набавци двотарифног бројила и др. Уколико центар не поседује довољан број расположивих стручних радника, наведене услуге би се у одговарајућем обиму могле пружати у оквиру редовне ревизије права на новчану социјалну помоћ.

3/<u>Заговарање потребе за редефинисањем критеријума за утврђивање статуса ЕЗК, увођењем категорија потрошача који због својих трајних или привремених социјално-</u>

економских, здравствених или узрасних обележја изражавају потребу за стицањем заштићеног статуса – Наведени критеријуми чије би утврђивање захтевало спровођење одговарајућих истраживачко-аналитичких поступака могли би се односити на платежну способност, самохрано родитељство, хранитељство, инвалидитет, болест, старост и др. При томе је нарочито значајно као енергетски угрожене потрошаче препознати и Уредбом одредити домаћинства са чланом којем испорука електричне енергије испод нивоа који обезбеђује основне животне потребе може да угрози здравље и живот.

4/Иницирање доношења акта на основу којег би се прецизније уредио правни основ за коришћење попуста у плаћању комуналних услуга од стране ЈКП „Водовод и канализација“ који би се учинио доступним Центру за социјални рад и другим релевантним организацијама – Наведеним актом ближе би се одредили критеријуми и услови коришћења субвенције, поступак и надлежне установе и организације код којих се подноси захтев са потребном документацијом, метод обрачунавања, количина и дужина трајања попуста, начин и учесталост ревизије права, процес размене информација између организација и начин вођења евиденције о корисницима.

9. ЗАКЉУЧАК

Истраживање о проблему обезбеђивања струје и воде у домаћинствима материјално угрожених породица/појединаца у општини Стара Пазова омогућило је стицање увида о квантитативним и квалитативним аспектима проблема, подршци и могућим правцима промена.

Циљеви истраживања су остварени на тај начин што је:

- утврђена израженост тешкоћа грађана да измирују обавезе за струју и комуналије и представљена социо-економска обележја угрожених;
- идентификована количина реализоване помоћи и дата оцена о њеној учинковитости;
- дефинисан предлог мера за организовану друштвену акцију усмерену ка минимизирању проблема и његових консеквенци.

Претпоставке од којих се пошло у истраживању су прихваћене. Прво, анализа је показала да се испитивани проблем становника општине у 2015. години манифестује у знатно појачаном интензитету, о чему сведоче подаци о уделу, броју и износу наменских средстава опредељених материјално угроженим индивидуама и породицама које су се обратиле за помоћ. Друго, установљено је да је проблем у одређеној мери изражен код становника који нису у социјално-заштитном систему, односно који у систему имају евидентиране друге примарне потребе и проблеме који се не односе на материјалну угроженост. Тешкоће су константно и нарочито испољене код грађана који не остварују право на новчану социјалну помоћ и, сходно томе, припадају другим осетљивим групама које нису обухваћене материјалном друштвеном подршком. Треће, утврђен је низак проценат коришћења олакшица у плаћању струје и комуналних услуга од стране материјално угрожених који остварују право на новчану социјалну помоћ.

Истраживањем је утврђена релативно ниска учинковитост олакшица у плаћању струје и воде која се манифестује како у недовољном обухвату циљне групе, тако и непрепознавањем (у правном смислу) угрожених грађана који припадају другим осетљивим групама. Наведено стање резултира краткорочном или дугорочном зависношћу од социјалне подршке, којом се суштински не отклањају растуће потребе и тешкоће. Висока нестабилност електроенергетског снабдевања домаћинстава материјално угрожених становника општине такође сведочи у прилог непостојању ефикасних мера заштите, при чему незанемарљив број корисника Центра, према процени стручних радника, повремено или континуирано живи без струје у домаћинству.

Активности које се односе на планско промовисање и помоћ у остваривању права, идентификовање и отклањање баријера за коришћење и преиспитивање правних оквира субвенција перципирају се као могући правци деловања у наредном периоду.

ЛИТЕРАТУРА

1) Закон о енергетици, "Сл. гласник РС", број 145/14
2) Закон о заштити података о личности, "Сл. гласник РС", бр. 97/08, 104/2009 - др. закон и 68/2012 - Одлука УС и 107/2012
3) Закон о комуналним делатностима, „Сл. гласник РС", бр. 88/2011
4) Закон о социјалној заштити, „Сл. гласник РС", број 24/11
5) Извештај о раду Центра за социјални рад општине Стара Пазова за 2010. годину
6) Извештај о раду Центра за социјални рад општине Стара Пазова за 2011. годину
7) Извештај о раду Центра за социјални рад општине Стара Пазова за 2012. годину
8) Извештај о раду Центра за социјални рад општине Стара Пазова за 2013. годину
9) Извештај о раду Центра за социјални рад општине Стара Пазова за 2014. годину
10) Миладиновић М., „Стари у селу – руралносоциолошко истраживање у селима Средњег Баната", Пољопривредни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2010.
11) Одлука о социјалној заштити Скупштине Општине Стара Пазова, „Сл. лист Срема", бр. 7/09, 8/12
12) Упоредна анализа заштите енергетски угрожених потрошача у појединим земљама, Агенција за енергетику Републике Србије, Београд, 2010.
13) Уредба о енергетски заштићеном купцу, односно угроженом купцу топлотне енергије, „Сл. Гласник РС", бр. 90/2013, 44/2014
14) Уредба о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, „Сл. гласник РС", бр. 63/2013
15) http://www.eps.rs
16) http://www.eps-snabdevanje.rs
17) http://www.epsdistribucija.rs
18) http://www.elektrovojvodina.rs
19) http://www.stat.gov.rs
20) http://www.starapazova.rs

ПРИЛОГ
Упитник за дубински интервју коришћен у студији случаја

ОПШТИ ПОДАЦИ

Име и презиме испитаника: _____
Датум рођења: _____
Адреса и број телефона: _____

I ПОРОДИЧНА СТРУКТУРА

1.Опишите састав Ваше породице/домаћинства:
а) самачко домаћинство б) брачна заједница
в) двогенерацијски састав г) вишегенерацијски састав

2.Са киме живите у породичном домаћинству? Наведите основне податке о члановима.

Чланови породичног домаћинства (навести иницијале)	Сродднички однос	Година рођења	Старосна група			
			Деца	Млади	Одрасли	Старији
Члан 1 _____						
Члан 2 _____						
Члан 3 _____						
Члан 4 _____						
Члан 5 _____						
Члан 6 _____						

II ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ

3.Како бисте оценили Ваше здравствено стање и здравствено стање чланова Ваше породице? Да ли неко од чланова Вашег породичног домаћинства има неки од облика инвалидитета (*телесни, интелектуални, ментални, сензорни, первазивни развојни поремећај, вишеструка ометеност*) или болује од неких хроничних болести?

Чланови породичног домаћинства	Оцена здравственог стања	Опис инвалидитета/хроничне болести
Члан 1 _____		
Члан 2 _____		
Члан 3 _____		
Члан 4 _____		
Члан 5 _____		
Члан 6 _____		

III СТАМБЕНА ОБЕЗБЕЂЕНОСТ И ОПРЕМЉЕНОСТ ДОМАЋИНСТВА

4.Наведите стамбени статус Ваше породице:

а) власници куће/стана б) подстанари

5.Који је број просторија којима располажете у оквиру стамбеног објекта у којем живите? У колико просторија активно боравите? Наведите које су то просторије (нпр. кухиња, купатило, спаваћа соба, дневни боравак, трпезарија итд.).

Укупан број просторија	Број просторија у употреби	Опис просторија у употреби

6.Да ли у домаћинству имате (заокружити):
а) водовод ДА/НЕ
б) купатило ДА/НЕ
в) централно/етажно грејање ДА/НЕ
г) гас ДА/НЕ

7.Како се грејете зими? Колико просторија загревате?
_____
_____

8.Да ли у домаћинству имате следеће уређаје:
а)електрични шпорет ДА/НЕ
б)фрижидер ДА/НЕ
в) замрзивач ДА/НЕ
г) машина за веш ДА/НЕ
д) усисивач ДА/НЕ
ђ) радио ДА/НЕ
е) телевизор ДА/НЕ
ж) телефон ДА/НЕ
з) рачунар ДА/НЕ

IV МАТЕРИЈАЛНА ОБЕЗБЕЂЕНОСТ И ПОТРОШЊА

9.Који чланови Ваше породице остварује редовне приходе, коју врсту прихода остварују и у ком износу?

Чланови породичног домаћинства који остварују приходе	Врста прихода						Износ прихода
	Лични доходак	Пензија, која?	НСП	ДНП/ УДНП	Приходи од пољопри вреде	Нешто друго, шта?	
Члан 1 _____							
Члан 2 _____							
Члан 3 _____							
Члан 4 _____							
Члан 5 _____							
Члан 6 _____							

10. Како оцењујете материјалне могућности Вашег домаћинства у односу на задовољавање основних потреба?
а) веома лоше б) лоше в) осредње г) добре д) веома добре

11.Који су главни расходи Вашег домаћинства?
а) трошкови исхране б) лекови/лечење/помагала в) режијски трошкови г) станарина д) набавка огрева ђ) хигијена (лична и животног простора) е) одећа и обућа ж) набавка уџбеника, школског прибора, екскурзије, матуре з) нешто друго, шта? _____

V ПРОБЛЕМИ И ПОТРЕБЕ

12.Избором једног од понуђених ставова опишите колики проблем Вашој породици/домаћинству представља издвајање новца за плаћање трошкова електричне енергије и комуналних услуга у односу на задовољавање најнужнијих потреба:
а) Када платимо струју и воду не остаје нам довољно новца да подмиримо егзистенцијалне потребе.
б) Када платимо струју и воду штедимо да бисмо имали довољно новца за задовољавање основних животних потреба.
в) Када платимо струју и воду остаје нам довољно средстава да купимо оно најнужније.

Коментар:_____
_____

13. Да ли су тешкоће у плаћању струје изражене само током зимског периода (грејна сезона) или су присутни током читаве године?
а) тешкоће су присутне током целе године
б) тешкоће су присутне током целе године, али су знатно израженије током грејне сезоне
в) тешкоће су изражене само током грејне сезоне
г) нешто друго, шта? _____

14. Колико често сте добијали упозорења пред искључење струје и воде и колико пута Вам је обустављена испорука електричне енергије/воде у домаћинству у последњих пет година? Уколико је испорука обустављана, наведите дужине трајања периода искључења.
_____
_____

15.Уколико је Вашем домаћинству обустављана испорука електричне енергије и воде, опишите највеће проблеме са којима сте се сусретали за време њиховог трајања (*нпр. припрема оброка, одржавање хигијене, недовољна осветљеност просторија, загревање, лечење, учење итд.*):
(Напомена: проблеми се односе на задовољавање основних потреба, здравствено и социјално функционисање)
_____
_____

VI ИНФОРМИСАНОСТ И КОРИШЋЕЊЕ ПОДРШКЕ

16. У периодима када имате тешкоће у плаћању трошкова режија, од кога добијате помоћ и подршку?
а) од породице, родбине, пријатеља, комшија
б) од надлежних институција остваривањем права и коришћењем олакшица (*ЦСР, ЕПС, ЈКП „Водовод и канализација“*)
в) од неког другог, кога? _____
г) не добијамо помоћ и подршку

Облик помоћи/подршке: _____

17.Да ли сте користили неке од следећих облика подршке за материјално угрожене потрошаче који се остварују посредством Центра за социјални рад и да ли сте о њима информисани?

Облици подршке	Коришћење	Информисаност (навести извор)
а) ЕЗК	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ
б) субвенције у плаћању воде	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ
в) ЈНП у плаћању комуналних услуга (вода и канализација)	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ
г) бесплатан огрев	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ

18.Да ли сте информисани о олакшицама које нуди ЕПС и саветима потрошачима у вези рационалне потрошње електричне енергије? Да ли користите олакшице и уважавате савете?

Облици подршке	Коришћење	Информисаност (навести извор)
а) попуст од 5% редовним платишама	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ
б) јефтина струја	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ
в) репрограмирање дуговања	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ
г) савети купцима о рационалној потрошњи	ДА/НЕ	ДА _____/НЕ

VII ПРЕПОРУКЕ И КОМЕНТАРИ

Препоруке и коментари испитаника:

_____

_____

_____

Запажања анкетара:

_____

_____

_____